

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΛΑΚΩΤΑΡΗ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

ΑΘΗΝΑ 1958

ΔΗΜΟΣ Ι. Π. ΜΕΣΣΟΛΟΝΓΕΩΝ

ΒΑΛΒΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ:

ΠΡΟ ΕΦΟΡΑ

ΗΜΕΡ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ:

21-2-12

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

21462

ΑΡΙΘ. ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ

889.1 ΠΛΑ

Paul B. Gordon

101 New York St.

Elizabeth J. Gordon

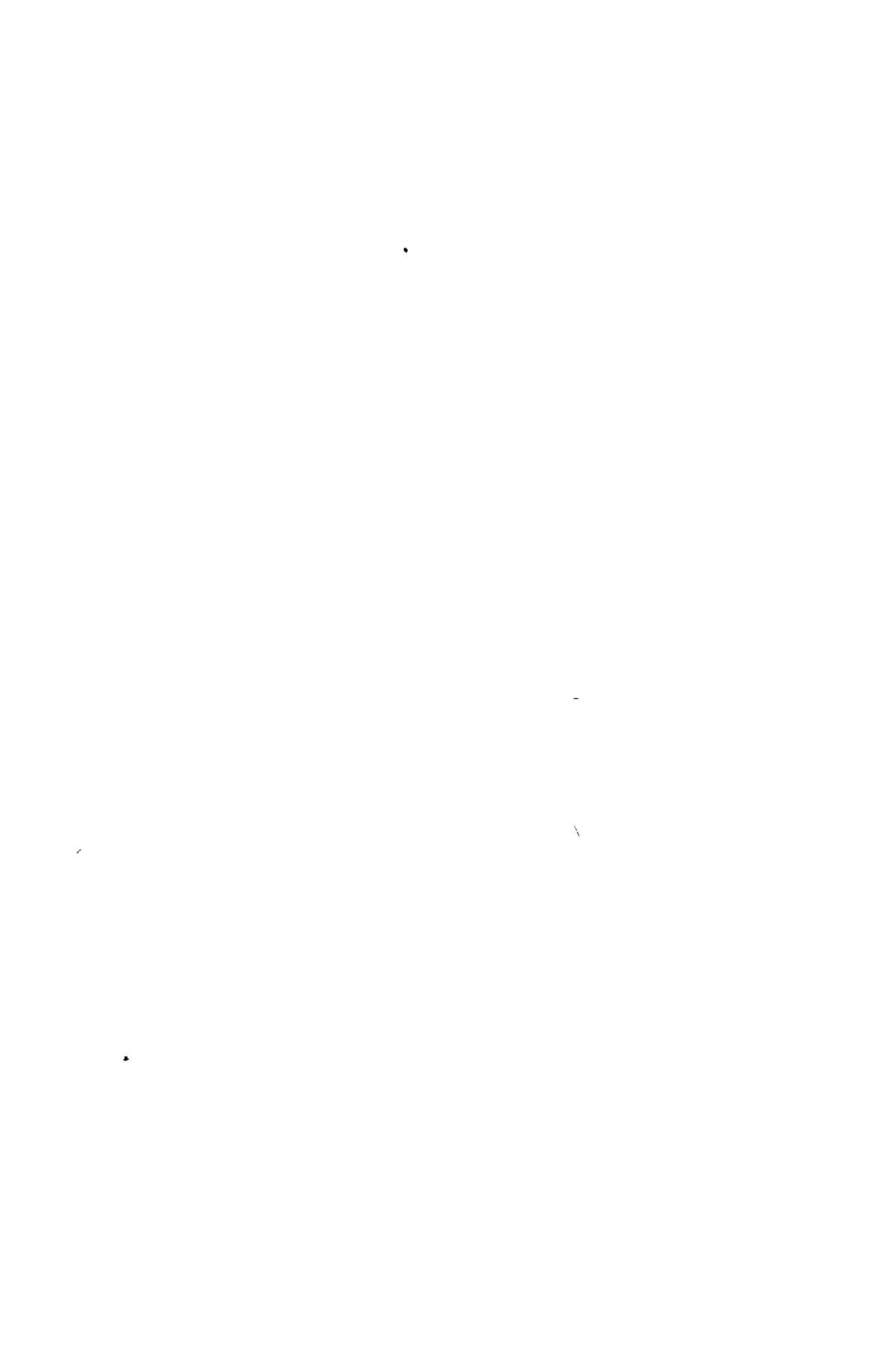
A. E. 21,462
889.1 ΠΑΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΛΑΚΩΤΑΡΗ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Α Θ Η Ν Α 1 9 5 8

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Ἀπόγονο τῆς λευτεριᾶς,
δεητικὸ προσκᾶμνι
γι' ἀπώτερές μας λευτεριές,
ἔδῶ νὰ γονατίσω
καὶ μὲ τὸ βλέμμα μου ἀπλωτὸ
πάνω στὰ ὀπάλλινα νερά,
τοὺς κρατημένους θρύλους
τῆς λιμνοθάλασσάς σου
ν' ἀναζήσω, ν' ἀφουγκραστῶ
τῆ μουσικῆν ὀρμῆνεια
ποὺ ἀνάστησε τῆ δράση
σὲ τέλεια ἀνθρώπινη ἀρετῆ
κι ἄρμὸ μ' ἄρμὸ τὴν πύργωσε
κατάντικρα σὶὸ σκλαβωτῆ.

*Γιὰ τοὺς λίγους Κλεισμένους σου
ἔχι τ' ἀπόκλωνο ἀπὸ ἀγρίλι,
τόσο γλυκὸ σιὸ μάτι,
μὲ τὴν τόσο ἀγερόλαμπρη
γιὰ τὴ βαριὰ καρδιά μας
ἀσημοβολή, μὰ οὔτε ἀπὸ
δάφνη πικρὴ, παρὰ ἀλμυρῆ
στεφάνι τοὺς πρέπει, αὐτὸ πὸν
τοὺς ἔλυνε τὰ γόνατα,
τοὺς ἔλυνε τὰ φρένα,
μὴ τύχει κι ἀνταριέψουνε
σὰ δοῦν τὸ Χάρο ἐμπρός τους.
— Ποιὸς εἶδε πεινασμένο
πὸν νὰ χαροπαλεύει ; —*

*Νοσταλγικά άπλοφτέρουγες
καί με τὸ σάλαγο βαρὺ
ξαναγυρίζουν οἱ ψυχές
σὲ τοῦτο τ' ὄχυρὸ — τὸν φράχτη,
ποὺ πίστη εἶχε θεμέλιο του
γερὸ ὄπου ἐτάχτη ὁ προῶς ψαρῶς
κι ὁ σκληροτραχὴλος Σουλιώτης.
Κι οὔτε στὸ κτίσμα ἢ δύναμη,
μήτε στὸ δέσιμο τῆς πέτρας
μ' ἀγκωνίρι, παρὰ ἢ ἀτράνταχτη
καρδιά, τὸ τεῖχος ποὺ προβάλαν
λεβέντικα κορμιά,
σιῆθος με σιῆθος νὰ βροντιᾶ
πολεμικὸ ἀντικάλεσμα.*

Ἔ
Ἄνθρωποι δὲ μείναιτε, τόσοι
καὶ τόσοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι
οἷς ἕμνησαν θρηνητικά,
θριαμβικά· λαοὶ ὀλόκληροι
σκύψανε πάνω ἀπὸ τὰ πάθη σας
καθὼς πάνω ἀπ' τὰ πάθη
τοῦ Χριστοῦ, δακρῦζοντας δίχως
νὰ κάνουν διάκριση γιατί
δακρῦζουν — ὦ γλυκύ μου ἔαρ —
ἀφοῦ κ' ἐσῆς μιὰν ἄνοιξη
ἦταν γραφτὸς ὁ θάνατός σας,
κι ὁ κάθε θνήσκων ἥρωας,
σὰ φαρδιοκέφαλο καρφί,
χτυπιόταν πάνω σὶὸ Σταυρό.

*Μὰ ἐγὼ δὲν ἔρχομαι νὰ ὑμνήσω
θρηνητικά, θριαμβικά,
ἦλθα νὰ σκύψω ταπεινὰ
πάνω ἀπ' τὴ λεπτομέρεια,
καὶ σκύβω ὡς στρατοκόπος πάνω
ἀπὸ πηγάδι, διψασμένος,
καὶ τὴν ψυχὴ στὸ φιλιτρό του
ἀκούμπησα νὰ δροσιστῆ,
κι ἀυλάκωσε τὸ μάρμαρο,
λὲς κ' εἶχα πιά κ' ἐγὼ μεράδι
ἀπ' τὴ ζωὴ σας, ὡς τὸ σκοινὶ
ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ πηγαδιοῦ,
ὡς ὅτου οἱ κύκλοι τοῦ νεροῦ
μὲ κράξαν ἀδελφὴ σας.*

*Κ' ἦταν καθάρια Ἑλληνικὴ
ἡ ἀθλησὴ σας. Κουφόκαιγε
ἡ φλόγα ἡ μουσικὴ πὸν ξάφνου
ἀντίφλογο πετᾶ καὶ χύνει
φῶς ἀγνινὸ μετὰ ἀπὸ ρύχια
βαθιά, τὸ φῶς τ' ἀγνοημένο,
Λευτεριᾶς φῶς ἀπορριγμένο.
Κ' ἤρθεν ἡ λεβεντογενιὰ
μὲ μιὰ ἀνταρσία στὰ μαλλιά,
μὲ τὴ ρώμη στὰ μέλη
καὶ στήν ἀδούλωτη καρδιά,
μὲ τὸ μαροῦσι σιὸ αἶμα
νὰ πεταχτῆ κατάρα
ἀπὸ τὴν ὀργισμένη φλέβα.*

*Τί 'ναι ἓνας ἐχθρὸς στρατοκράτορας,
πολυάρθμος, καλοθρεμένος,
γερὰ ὀπλισμένος, μὲ μιά μιάσκα
κομπορρημοσύνης βαλμένη
βαθιά ὡς τὰ διπλοπήγουνά του ;
Ἄκόνι ὄπου ἀκονίζεται
ἢ ἀντοχή σας, καὶ βγαίνετε
ἀπ' τοὺς ἀντρείους, πὶὸ ἀντρειωμένοι,
κι ἀψηφᾶτε ἀριθμοὺς κι ἀνθρώπους
κ' ἐγκόσµα ἀγαθά,
καὶ ματωμένες θυµωνιές,
τ' ἀγέρωχα κορµιά σας
ὑψώνετε θεοκαύτωμα
τρανὸ στὸν ἥλιο, στ' ἀστέρια.*

*Ποῦ ἔναι ὁ τεχνίτης νὰ ἱστορεῖ
τὸ λαοπλάστη ἀγώνα
σὲ μαρμαρόστητο ναό ;
Τραγουδιστὴ Λαέ μου, λάλει Ἐσὺ
γιὰ τὸν ἀγώνα τὸν τραχύ,
γιὰ τὸ χαμένο ἀγωνιστή.
Δῶσ' μου ἀντιτύλι νὰ σταθῶ
ν' ἀκούω βαθύλαλο τραγούδι
ἢ μοιρολόϊ πὸν ὅμοια κισσὸς
τὸ μαῦρο τέμπλο ν' ἀνεβαίνει,
κ' ἢ πλάση ὅλη μιὰ ἐκκλησιά,
κ' ἢ περιστέρα φτερωμένη
σὲ δράκο ἀστρακωτὸ πατώντας
ὕμνος στὴν Παναγιά νὰ γένει.*

*Δῶσ' μου στασίδι νὰ σταθῶ
καὶ τὸ λαιμό μου ἀναγερετὸ
ν' ἀκούω τὸ Μεσολόγγι.
Μήτε νυφιάτικα λαλοῦν,
μήτε καὶ νανουρίσματα,
τῆς ἀνοιξῆς χελιδονίσματα,
μήτε καὶ λιανοτιράγουδα
κ' ἐρωτικὰ γυρίσματα,
μόνο τραγούδια σκλαβωμοῦ
κι ἄρματωλῶν καὶ κλεφτουριᾶς,
τὰ μοιρολόγια τὰ συρτὰ
καὶ τὰ πικρὰ χαροντικά,
γιὰ μάχες καὶ γιὰ χαλασμούς
καὶ τῆς σκλαβιᾶς τὰ πάθη.*

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ

1823

*Φέρον οί Τοῦρκοι κ' ἔρριξαν ἀσκέρι δυὸ χιλιάδες
νὰ πέσουν στ' Ἀνατολικό, ρημάδια νὰ τοὺς κάνουν,
μὰ ἐκεῖνοι δὲ δειλιάσανε κι ἄς ἦταν πεντακόσιοι.
Τῆ νύχτα πιάσανε δουλειά, στήνουν κανονοσιάσια,
φωτιά νὰ δώσουν στή φωτιά, μολύβι στὸ μολύβι.
Μ' ἄν ἡ καρδιά δὲ δειλίασε καὶ τὸ ψωμί δὲ λείπει,
νερὸ νὰ πιοῦν δὲν ἔχουνε, κ' ἡ δίψα 'ναι μαστίγιο.
Κάθε πρωὶ στήν ἐκκλησιά, πὺν πᾶν νὰ λειτουργήσουν,
τὸν Μιχαήλ Ἀρχάγγελο θερμοπαρακαλοῦνε
νὰ γίνε παραστάτης τους, Τοῦρκο μὴ προσκυνήσουν.
Κ' ἓνα πρωὶ ἀπολείτουργα βαριά μὰ μπάλα πέφτει
σὴ μέση ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, τὰ μάρμαρα τσακίζει,
ἀνοίγει τρύπα μὲς σὴ γῆ, κρυφὴ πηγὴ ἀνασταίνει,
πὺν βγάζει κρούσταλλο νερό, καὶ πίνει ὁ κόσμος ὄλος.*

ΣΚΑΦΤΙΑΔΕΣ

1825

Φτωχοὶ ραγιαδες ἔλαχε σὸν Τοῦρκο νᾶν' σκαφτιάδες,
νὰ σκάβουν χαρακώματα, ν' ἀνοίγουνε λαγούμια,
στόχοι στὰ βόλια τῶν Γραικῶν νὰ μπαίνουνε στὴ μάχη.
Κι ἂν πληγωθοῦν καμιά ζημιά, μήτε κι ἂν ἀποθάνουν,
ἦταν καμιά φτακωσαριά, κι ἀπόμειναν τρακόσιοι,
κι ἀπελπισμένοι βγήκανε στὰ τείχη καὶ μᾶς κράζουν :
— « Εἴμαστε ἀδέρφια, Χριστιανοί, » καὶ τὸ σταυρὸ τους κάνουν,
« βαρῶτε καὶ σκοτιῶστε μας, νὰ παύσουν τὰ δεινά μας. »
Κ' ἐμεῖς τοὺς λυπηθῆκαμε καὶ πιά δὲν τοὺς βαρᾶμε.
Κ' ἕνας σκαφτιᾶς ποὺ ζέφυγε, περνάει στὰ ὄχυρά μας,
τὸν ἀδελφὸ του βρῖσκει ἐκεῖ, σφιχτὰ τὸν ἀγκαλιάζει
καὶ κλαίγοντας ὀρκίζεται ποτὲ νὰ μὴ χωρίσουν.
Δυὸ μερονύχτια πολεμοῦν τὰ δύο ἀδέρφια ἀντάμα,
τὴν τρίτη βόλι Ἀγαρινὸ μαζὺ τοὺς πάει σὸν Ἄδη.

Μάγρο

ΠΕΤΡΟΠΟΛΕΜΟΣ

Ἰούλιος 1825

Φκιάξαν οἱ Τοῦρκοι ὑπόνομο καὶ βάλανε μαρούτι
νὰ τοὺς γιομίσουν χώματα στοῦ Μπότσαρη τῆ Νιάπια,
μὰ κάθε τους στρατήγημα κι ἀνοίγει δρόμο ὁ νοῦς τους,
καὶ κάθε ἀγώνας ἀφορμὴ μιὰ νέα ἀρετὴ νὰ λάμψει.
Κι ὅταν ἡ μάχη φούντωσε κι ἀπὸ ψιλὸ τουφέκι
γίνηκε πόλεμος σωστός, τὰ παληκάρια ὁρμήσαν
σὰ νὰ ἔταν κι ὄλα ἡ ἔφοδο ποὺ τόσο καρτεροῦσαν.
Παίρνουν τὸν Τοῦρκο ἀπὸ κοντά, μιὰμιση ὄργυιὰ τὸν φτιάσαν
καὶ τότε μπαίνουν τὰ παιδιά, κι ἀλλάζει τρόπο ἡ μάχη
κι ἀρχίζει ὁ πετροπόλεμος μὲ νέα ὁρμὴ κι ἀντάρα.
Κι ἂν ἦταν παιχιδιοῦ ἡ χαρὰ, τὸ μένος τους πανάγριο,
παίζοντας τοῦ κατάφεραν θανατικὸ τοῦ Τοῦρκου.
Μὰ ἓνας μικρούλης ἥρωας, μιὰ πέτρα τότε βρῖσκει
στοὺς φωτεινοὺς τοῦ μέτωπο, κι ἄχ! πέφτει λαβωμένος.

Μάγερ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ ΒΕΪΚΟΥ

Ἰούλιος 1825

*Τὰ τείχη τους γκρεμίστηκαν, τὸ Φρούριο εἶναι μιὰ μάντρα,
τὰ σπίτια τους χαλάσματα, κι ἀντὶς γιὰ μερεμέτια,
οἱ πέτρες, τὰ δοκάρια τους, στρώματα, προσκεφάλια,
μαζὶ καὶ τ' ἅγιο χῶμα τους, πὸν τοὺς τὸ παίρνει ὁ Τοῦρκος
κι αὐτοὶ πάλι τὸ κλέβουνε, στεριώνουν τὰ ὄχυρά τους.*

*Καὶ θλίβεται ὁ Ρεσιτ Μεχμέτ πὸν τό 'να πόδι μέσα
στὸ Μεσολόγγι τό 'βαλε, κ' ἐκεῖνο ἀκόμα ἀντέχει,
καὶ στέλνει τὸν Ταχῆρ Ἀγᾶ, καὶ τοὺς Σουλιῶτες τάζει
πολλὰ τὰ δῶρα, τὰ φλουριά, ἄν φιλιωθοῦν μαζί του.*

*Κ' ἐκεῖνοι ὅλοι ὁμογνωμοῦν, κι ὁ Λάμπρος Βείκος γράφει:
«Μεῖς πολεμᾶμε μὲ τὸ Θεό, κι ἄσ' τῆ φίλια νὰ τρέχει,
κάνε γιουρούσι μὲ σπαθί, βάλε καὶ τ' ἄλλο πόδι.
Στέλνω καὶ ροῦμι γιὰ νὰ πιοῦν οἱ μπαϊρακτάρηδές σου,
νὰ 'χουν καρδιά νὰ πολεμοῦν, κ' ἐμεῖς τοὺς καρτεράμε.»*

Μάγσο

ΓΥΜΝΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

*Γειτόνοι μας οί Ἄλβανοί, οί Ἀράπηδες κ' οί Τοῦρκοι,
Κοζάκοι ἀπὸ τὸ Δούναβη, Γκέκηδες, Χαϊνταλήδες,
καὶ Γάλλοι νὰ τοὺς μάθουνε τὸ πῶς νὰ πολεμοῦνε
ἐμᾶς, μιὰ φοῦχτα Ἑλληνες, κλεισμένους σὲ μιὰ μάντρα.
Καὶ νὰ πὸν ἀρχίζει ἡ διδαχὴ, γυμνὸ σπαθὶ ὁ Γάλλος,
καὶ σάλπιγγες, καὶ τούμπανα, καὶ κάνουνε γιουρούσι,
καὶ στήνουνε ἀνεμόσκαλες σ' ἓνα ἄδειο πύργο ἐπάνω,
καὶ τουφεκᾶνε ἀδιάκοπα, καὶ τουφεκιὰ δὲν παίρουνν.
Κ' ἓνας σκοπὸς μας στέκεται ψηλὰ στὸ μετερίζι,
σχολεῖὸ πολέμου ἢ Λευτεριά, δάσκαλος ἢ καρδιά του,
πάντα τὸ μάτι του ἄγρυπνο, καὶ στήν ψυχὴ ἢ λαχτάρα
νὰ καταλύσει τὸν ἐχθρό, νὰ σώσει τὴν πατρίδα,
τοὺς βλέπει κι ἀνταριεύεται, καὶ δὲ βαστάει, φωνάζει:
— «Ἐ, Τοῦρκοι! Λάθος κάνετε, ἐδῶ εἶν' τὸ Μεσσολόγι!»*

Μάγερ

Ο ΑΜΑΧΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

‘Ο ἔχιρὸς τοὺς πῆρε τίς ἐλίές, τὰ σταφιδάμπελά τους,
ἄδεια εἶν’ τὰ κελάρια τους, μοιράσανε τὸ βίός τους,
κρυφὰ πηγάδια ἀνοίξανε, πίνουν νερὸ τῆ νύχτα,
τώρα γκρεμοῦν τὰ σπίτια τους νὰ φκιάξουν τὰ ὄχυρά τους·
τὶ ὄλο καὶ σφίγγει γύρω τους τοῦ Τούρκου ἢ ἀλυσίδα,
ὄλο καὶ χιτίζει πὸ κοντὰ, μαστορικὰ τὰ τεῖχη.
Θερίζει ὁ Χάρος σταυρωτά, στὸ φρούριο καὶ στὴν πόλη,
μὲς σὲ μιὰ μέρα χάσανε ψυχὰς εἴκοσι πέντε,
παιδιὰ πὸν πότιζαν τὰ ζᾶ, γυναῖκες στὸ πηγάδι
καὶ σ’ ὅποια λάτρα εἶτε δουλειά. Κι ἂν πληγωθῆ κανένας,
τέσσαρα χέρια λείπουνε, τὰ δυὸ τοῦ λαβωμένου,
καὶ τ’ ἄλλα δυὸ πὸν θὰ νοιαστοῦν ἰπιτήδεια νὰ τὸν γιάνουν.
Ἦ μήπως ἔχουν φάρμακα, εἶτε ρακί, ἢ λάδι
γιὰ νὰ γλυκάνουν τὴν πληγὴ; Μόνο καρδιὰ γιάντου.

Ἡ Παναγιά μαδοῦσε
ὄλα τὰ κρίνα τῆς ἀγῆς
τῆ μέρα τῆς στερνῆς των νίκης
σις Εἰκοσπέντε τοῦ Μαρτιοῦ,
σὰ νά ᾗε πάλι θυμηθῆ
τὴν πίκρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ,
σὰ νά ᾗεγε: «Φτάνει ἡ θυσία!
Στερέψτε πιά πηγὲς τοῦ πόνου,
οἱ μάνες νὰ μὴ βροῦν νὰ πιοῦν!»
Χλωμὴ σὰν τὸ φλουρι
κ' ἡ μάνα τοῦ Μεσολογγοῦ,
μὲ βλέφαρα στηλὰ κρατᾶ
ἀστράγγιχτη σι' ἀκρόδακρο
τῆ δρόσο τ' ἁγίου κρίνου.

*Γιατί πίσω ἀπὸ κάθε μάνα
ὕψώνεις τὸ λιγνὸ κορμὶ
Σύ, Παναγιά μου ἀσάλευτη,
Σύ, μάνα τοῦ Ἐλευθερωτῆ
καὶ τῆς πικρῆς χαρᾶς·
κ' ἢ μπόλια Σου μὲ ὑπομονὴ
ὡς μὲ τὸ φρύδι τραβηγμένη
μὲς στὰ μηλίγγια νὰ ζεσταίνει
τ' ὄνειρο τοῦ πολεμιστή·
κ' ἢ δρόσο τ' ἁγίου κρίνου
στὰ χεῖλη του μεταλαβιά,
κρασὶ τῶν ἀθανάτων!
Παρθένα βλόγα τὰ τουφέκια,
βλόγα τους τὰ σπαδιά.*

ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΒΑΣ

*Εἴκοσι πέντε τοῦ Μαρτιοῦ καὶ τί νὰ εὐαγγελίζει ;
Πολλοὶ ἴπαν, « αἷμα θὰ χυθῆ, χλωμὴ ἢ αὐγὴ διαβαίνει, »
καὶ ἄλλοι, « μὲ κρίνα οἱ ἄγγελοι μεγάλη νίκη ἀγγέλλουν. »
Κ' ἐκεῖ πού ἐκράτει ἡ συλλογὴ, χοχλὸ πυκνὸν ἀκοῦνε,
κουπιὰ πού σχίζουν τὰ νερὰ καὶ πού μὲ βιάση λάμνουν
καὶ πρὸς τὴν Κλείσοβα τραβοῦν. Κι' ὁ Κίτσοσ ὁ Τζαβέλασ
εὐτὺς πευιέται σὰν ἀητός, σ' ἕνα προιάρι μπαίνει
καὶ μέσ' ἀπ' τὸν ἐχτρὸ τραβᾶ, σιὰ παληκάρια φτάνει :
« Παιδιά, σταθῆτε στέρεοι, σταθῆτε ἀντρειωμένοι,
ὄσο νὰ πάω σιγὴν ἐκκλησιά, καὶ τὸ σπαθὶ ν' ἀφήσω,
πού μου τὸ τσάκισ' ὁ ἐχτρὸς, σιῆς Παναγιᾶς τὰ πόδια,
κι ὅπως τ' ἀτσάλι τσάκισε, κι ὁ Τοῦρκος νὰ τσακίσει. »
Τῆ Βαγγελίστρα προσκυνᾶ, σιὸν προμαχῶνα τρέχει,
βαθειὰ ὡς τὴ νύχτα πολεμοῦν, κ' ἡ νίκη ἴναι δική τους.*

Κασομούλης

*Βαθύδοξοι ἄντρες καὶ σεμνοί,
τὴν κάθε νίκη στέργει
ἀπάρθενη ἡ ψυχὴ τους
νὰ δεχτῆ ἀπ' τὸ Θεὸ σεαυμένη.
Χιλιάδες Τούρκους σκότωσαν
στῆς Κλείσοβας τῆ μάχη,
τὸ θάμα ἦταν τῆς Παναγιᾶς.
Τώρα ξεκούραση ζητοῦν.
Ἄλλοι κουρντίζουν τὰ βιολιά,
κι ἄλλοι γλεντοῦν στὸ Μεσολόγγι,
κι ὄχι τῆς Κλείσοβας ὁ ἥρωας
Κραβαρίτης. Μὰ κι ὁ Τζαβέλας,
λέει μιὰ γραφή, ἐπῆγε
κι ἀνεπαύτη σὲ στοργικὴ ἀγκαλιά.*

*Ἄναρωτιέται ἡ μάνα τὴ στερνὴ σιγμῇ
ἂν ἔπραξε ἀρκετὰ γιὰ τὸ παιδί ποὺ ἀφήνει,
ἀναρωτιέται κ' ἡ Φρουρὰ μὲ τὴν ψυχὴν
πέρα ἀπ' ἀνθρώπινη ἀντοχὴν γιγαντωμένη,
μὰ τώρα στὸν Ἄνώτατο Κριτὴν μπροστά,
στὴν Ἅγια τὴν Πατρίδα, ταπεινὰ γυρμένη,
ἂν ἔπραξε ἀρκετὰ, ἂν ἔφτασε ἡ θυσία,
ἂν κάνει λάθος ποὺ ζητᾷ τ' ἄθλιο κορμὶ
νὰ σώσει, ἀφοῦ πιά δὲ φελάει στὸ Μεσολόγγι,
ν' ἀνοίξει δρόμο μέσα ἀπ' τὸν ἐχθρό, νὰ μπεῖ
σὰ θεριστῆς, νὰ βγῆ θερίζοντα ἀπ' τὴν ἄλλη.
Μὰ ὄρια στὸ χροῖος δὲ βάνει ἡ ἀνθρώπινη καρδιά.
Κι' ἄλλοι, γεροί, μὲ τοὺς ἀνήμπορους ἐμείναν
πίσω νὰ γίνουν ὀλοκαύτωμα μαζί τους.*

***Μ'** ὄλα τ' ἀνεύφραυτά τους νειάτα,
μ' ὄλο ποὺ μόνο κέρδος εἶχανε
πληγές ἀπ' τὸν ἀγῶνα,
οἱ πληγωμένοι κι ἄρρωστοι
δὲ φράξανε τὸ δρόμο σας
μὲ θρήνους κ' ἱκεσίες,
μὲ γλώσσα φαρμακούσα.
Ἄνέλπιδοι μ' ἀνόργιστοι,
ράναν τὰ μαραμένα χεῖλη τους
ρόδα γιὰ νὰ διαβῆτε, στράγγιξαν
τοῦ πόνου τὸ ἥπιο δάκρυ
γιὰ νὰ εὐχηθοῦν καλὴν ἀντάμωση,
κι ἄς φέγγαν πιά γι' αὐτοὺς μονάχα
τοῦ Χάροντα τὰ μονοπάτια.*

ΑΠΡΙΛΗΣ 1826

*Είδαν κι ἀπόειδαν πιά πῶς ἄλλο δὲ φελοῦσαν,
κι ἀφοῦ σωθήκαν τὰ ποντίκια, τὰ σκυλιά,
τὰ φύκια, καὶ πέθαιναν ὄρθοι ἀπὸ τὴν πείνα,
κι ἀφοῦ ἐλπίδα δὲν ἀπόμενε καμιά,
τὰ βγοῦν, κι ὄλοιος τους ζήσει, βλέπει Λευτεριά.
Μὰ ἐκείνη ἢ λεβεντιά, πὸν πληγωμένοι κι ἄρρωστοι,
τὰ πόδια τους τὰ σύρουν δὲν μποροῦσαν πιά,
πῶς θὰ τοὺς ποῦν πῶς θὰ ἔπρεπε τὰ τοὺς ἀφήσουν;
Τὸ ἄπαν, κ' ἐκεῖνοι ἀχνογελώντας ἀπαντοῦν:
«Ἀφήστε τὰ παράθυρα ἀνοιχτὰ ν' ἀκοῦμε
τὸ γλυκὸ τῆς φυγῆς σας θρό, δώστε μας μόνο
φυσίγγια καὶ νερό, κ' ἐμεῖς μ' ὄση μᾶς μένει
ἀνάσα πιά θὰ πολεμοῦμε. Στὸ καλό!
Ἴσως στὸν ἄλλο κόσμο πάλι ἀνταμωθοῦμε.»*

ΤΑ ΔΟΞΑΣΜΕΝΑ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

*Ὁ Ἀπόστολος ὁ Τζαλαχᾶς, πενήντα πέντε χρόνων,
ἀπὸ παιδάκι ἀρματωλός, μὰ τώρα ἀφανισμένος,
πάει, τ' ἄρματά του τὰ χρυσᾶ ξεζώνεται, φωνάζει
τὸν ἀνεπιό του πὸν εἶν' γυμνός, γὰ τὰ ζωστή τοῦ δίνει,
μαζὶ καὶ τὸ κεμέρι του, δέκα χιλιάδες γρόσια:
«Τὰ γόνατά μου δὲ βαστοῦν γὰ τρέξω τόσο κάμπο,»
τοῦ λέει, «καὶ τόσο ἀνήφορο. Πάρε τα κι ἀρματώσου,
αὐτὰ ἔναι δι κέρδισα σὲ τόσων χρόνων μάχης,
ποτέ μου δὲν τὰ ντρόπιασα, κ' ἐσὸν μὴ τὰ ντροπιᾶσεις.
Μὲ τὴν εὐχή μου πήγαινε. Σκύψε γὰ σὲ φιλήσω.»
Δυὸ δάκρυα τοῦ κυλήσανε στὰ μαραμένα χεῖλη
ὄπου ἄνθιζε χαμόγελο πικρό, καλοσυνάτο.
Μὰ κι' ὄσες ὀρφανέψανε ἀπ' ἄντρες, γιουὺς κι ἀδέλφια,
τὰ δοξασμένα τ' ἄρματα τὰ μοίρασαν στοὺς ξένους.*

Κασσιμούλης

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

*Τὰ πιεστήρια δῶρο Φιλελλήνων, συντάχτης Μάγερ,
πρῶτα τοῦ λόγου ἀγωνιστῆς, κ' ὕστερα μὲ τουφέκι,
νὰ καταγράφει θάματα, νὰ ἐξιστορεῖ τοὺς ἄθλους,
μαῦρα τ' ἀχνάρια νὰ κρατᾷ τοῦ ἀπελπισμένου ἀγῶνα
πάνω σὶ τὸ τίμο του χαρτί, πάντα μ' ἀκέραια πίστη,
νὰ ὑμνεῖ τὴν ἄφραστη ἀρετῆ, νὰ ὑμνεῖ τὴ λεβεντιά τους,
νὰ συνταράζει τίς καρδιᾶς πλατιὰ τοῦ κόσμου ὅλου.
Μιὰ μέρα πὸν τὸν σώπασε τοῦ Τούρκου τὸ κανόνι,
καὶ πρὶν ἀπ' τ' ὀλοκαύτωμα, πρὶν μὲ σπαθὶ ξορμήσει,
στερνὴ λαχτᾶρα ἀγωνιστῆ, μὴ παραδώσει τὰ ὄπλα,
ἀνοίγει λάκκους θάβει τα, θάβει τὰ σῆνεργά του,
αὐτὰ πὸν πρῶτα σάλπισαν ἀπ' τὸ τρανὸ ἀλώνι
τὸν Ὑμνο γιὰ τὴ Δευτεριά, πὸν ἀγιάσαν τὸν ἀγῶνα,
μὴ τοῦ τὰ πάρον τὰ σκνλιὰ καὶ τοῦ τὰ μαγαρίσουν.*

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΑΓΕΡ

*Οι συμφορές και μιὰ πληγή στους ὄμους
μ' ἐμπόδισαν ὡς σήμερα νὰ γράψω,
νὰ στείλω τὸν στερνὸ χαιρετισμό.
Χωρὶς νερό, τροφή, φωτιά, καὶ μ' ὄσες
ἄρρώστιες σέρνονν πίσω ὄμοια δεινά,
σκιῆς σκιῶν μείναμε ἐμεῖς ποὺ πολεμοῦμε
τὴν ὕστατη τῆς γῆς μας σπιθαμὴ
νὰ ὑπερασπισθοῦμε. Μ' ἀλίμονο,
τὸ Μεσολόγγι χάνεται. Κ' ἐγώ,
ἕνας ἀπόγονος τοῦ Τέλλου, τὸ αἷμα μου,
τιμὴ μου, μ' αἷμα Ἑλληνικὸ νὰ σμίξω
κ' ἐδῶ νὰ συνταφῶ, κατηγορώντας
— νὰ διαβαστῇ πλατὰ τὸ γράμμα αὐτὸ —
τὸν κάθε ἀδιάφορο Χριστιανό.*

*Γιατί κι ὁ φόνος πάντα ἀντίφωνο ζητᾶ,
κ' ἡ προδοσιὰ πιδ ἄγρια πράξη νὰ προδώσει,
γιατί και γιὰ τὸν Ἄδην συχνὰ ὁ νεκρὸς σέρνει
μαζύ του συντροφιά τὸν φίλο ἢ τὸν ἐχθρό,
θαρρεῖς και κυβερνιέται ἀκόμα ἀπὸ τὰ πάθη.
Τὸ αἷμα κράζει γιὰ αἷμα, σὰ βρέφος γιὰ θηλή.
Ποιὸς πότε θὰ χορτάσει; Εἶναι καιρὸς ποὺ ἡ πείνα
μὲ μήνυμα θανάσιμο τοὺς τυραννεῖ.
Προδότες κάναν τὴ δουλειά τους και ξεφύγαν,
θῆς και ὁ γενναῖος ὡς τώρα ἀγωνιστῆς νὰ γίνει
λιποτάκτης; Ὑψώνουν τοῖχο τὴ σκληρῇ
καρδιά και σφάζουν ὄλους, Τούρκους και Γραικοὺς,
ἴσους κρατοῦν, θὰ σφάζαν μάνες και παιδιὰ . . .
Τοῦ Ἰωσήφ Ρωγῶν ἡ ἱερῇ ὀργῇ τοὺς σταματᾶ.*

ΕΞΟΔΟΣ

*Κύμα βουβό, κᾶν ἄμποτη πὸν ἀπ' τὸ γιαλὸ τραβιέται
ἔβγαυε ὁ κόσμος σιωπηλὸς ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι,
μὰ ξάφνου σχίζει μιὰ φωνὴ γυναικας τὸ σκοτάδι:
«Ἐμᾶς ποῦ μᾶς ἀφήνετε ; » καὶ πίσω της τρεῖς ἄντρες
σέρονταν καὶ κυλιόντανε, σὰν ποῦ θέλαν νὰ φθάσουν ;
«Παῦσε», τῆς λέω, «μᾶς πρόδωσες ! » Μὰ ἐκεῖνη πάλι σκούζει.
Τὸ αἷμα μου ὄλο βούιξε, τὰ φρένα μου σαλέψαν,
σέρνω τὴ λόγχη, δίνω μιὰ, καὶ χάμου τηνε ρίχνω,
καὶ τότε γνώριμη φωνὴ μὲ βαθειὰ πίκρα λέει :
«Σύ 'σαι, ἀδελφέ, τὴ μάνα μου πὸν μοῦ τηνε σκοτώνεις ; »
Γυρνῶ καὶ ποιός, ὁ σαλπικτής, ὁ ἀτρόμητος Γρηγόρης,
'κεῖνο τ' ἀγέρωχο κορμὶ σερνότανε στὸ χῶμα.
Τὸν ἀγκαλιάζω, τὸν φιλῶ, κ' οἱ δύο μας κλαῖμε ἀντάμα,
«Σ' ἀφήνω στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, συχώρνα με ! » Καὶ φεύγω.*

Κασομούλης

Ο ΓΕΡΟΚΑΨΑΛΗΣ

Θάνατος τούς συντρέφει παντοῦ στὸ Μεσολόγγι,
σὰ νὰ κουράστηκε πὰ ἡ γῆ νὰ τρέφει τὰ παιδιά της,
κι ἀφοῦ ἓνα θάνατο χρωστοῦν, ὁ πιὸ ἀκριβὸς ποιός εἶναι;
Τὸ ἴδιο ἐκεῖνο τὸ πρωὶ τοῦ πέθανε ἡ γυναίκα,
τὸ γυιό του τὸν ὀρμήνεψε μὲ τὸς γερούς νὰ φύγει,
κι ὅταν ἐκεῖνοι ξώρμισαν, μένει ὁ Καψάλης πίσω.
Μπαροῦτι ἢ ἀποθήκη του ἔχει σαράντα ὀκάδες,
μαζεύει γυναικόπαιδα, μαζεύει τὸς ἀρρώστους
κ' ἔρχονται αὐτοὶ χαρούμενοι σὰ νὰ ἔταν πανηγύρι,
καὶ βγαίνουν στὰ παράθυρα νὰ προκαλοῦν τὸς Τούρκους.
Τρέχει ὁ ἔχτρος γιὰ πλιάτσικο, γιὰ σκλαβομάζωμά του,
κι ἄλλοι ἀνεβαίνουν στὴ σκεπή, κι ἄλλοι τὶς πόρτες πιάνουν,
κι ὅταν χιλιάδες μάζεψε, φωτιὰ ὁ Καψάλης βάζει
καὶ σειέται ἡ γῆ συνθέμελα, κι ὅλους μαζὺ τὸς θάβει.

Κασομούλης

*Σιγά, σιγά στερέψανε
τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριᾶς
τὰ ἐλέη, καὶ ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον,
καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας μείνατε
ἀπολησμονημένοι.*

*Καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης,
πὸν πάντα σᾶς παράστεκαν,
στερνὰ τραβήχτηκαν καὶ αὐτὰ
σὰ δίγνωμοι Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.*

*Τὴν ὕστατη ὥρα τὸ φεγγάρι
ξεμασχαλίστηκε ἀπ' τὰ νέφη
καὶ χύθηκε στὸ δρόμον σας
μὲ συντριβή, καὶ πρόδωσε
ἀνέσπλαχνα τὴν ἔξοδόν σας.*

Βωμοὶ κ' εἰσὶες δὲν ὑπάρχουν πιά,
τὸ χῶμα τὸ ἱερὸ κοιμίζει τώρα
περοότερους ἐχτροὺς παρὰ δικούς σας.

Γιατί ν' ἀγωνιστῆτε ;

*Δέσατε κόμπο τὴν καρδιά,
τὰ στήθη φράξατε μ' ἀτσάλι
καὶ τραβήξατε μπρός, γυμνὸ
τὸ φοβερὸ σπαθὶ στὰ χέρια.*

*Περάσατε, μὰ ἦρθε ἡ βροχή
νὰ σαπίσει ὅσα ἀπροσκύνητα
κορμιά ξεφύγαν τὸν ἐχτρό.*

*Τρεῖς ὥρες σᾶς μαστίγωνε ἀνελέητα
ὁ κεραννόχαρος θεός, τρεῖς ὥρες
βάσταξε ὁ παιδεμός του.*

*Κάπου μακρονά σας ὁ ἥλιος φέγγει,
μιὰ ἀχτίδα σπάει τὰ νέφη
γιὰ νὰ ξανοίξει τόξο θριάμβου
καὶ νὰ περᾶστε, ἀριστομάχοι.
Μὰ ἐσεῖς σκυφτοί, κυνηγημένοι,
πεδικλωμένοι στήν ἀθλιότητα,
ἀργεῖτε ἀκόμα νὰ τὸ δῆτε.
Τὴν ἄλλη αὐγὴ καθὼς χαράζει
σὴν ψυχὴ σας ψυχρὴ ὑποψία
μιᾶς ἄδικης θυσίας, τίς ἄσπρες
θὰ σκέπτεσθε φλοκάτες
— μικροὶ νιογέννητοι Χριστοὶ —
ποὺ ἀφῆστε σὶνὸν κάμπο, ζεσιῆς
σὰ χνῶτο ζωντανοῦ προβάτου.*

Τὴν ἄλλη ἀγῆ δὲ λάμπανε
παράθυρα σὰ μέτωπα
παιδιῶν στὸ χάδι τοῦ ἡλιου.
Τὸ ἄλλο δειλινὸ τὰ παράθυρα
δὲ στράψαν σὰ μάτια ἐλαφίνας
μπρὸς στοῦ κινδύνου τῆ σαΐτιά.
Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ἀπόμειναν
παράθυρα, μονάχα οἱ πέτρες
ξεπόριζαν ἀνέφοβα
στὸ Μεσολόγγι ἀπ' τὸ νερὸ
γιατί ἔχαν γίνει προσκεφάλια
γιὰ τοὺς νεκρούς, εἶχαν κρατήσει
τὸ αἷμα μὲς στίς κουφάλες τους,
καὶ γλυκὰ τό ἔχαν νανουρίσει.

*Χθές σιὸ κατώφλι τοῦ Ζυγοῦ
δυσὸ χέρια νεανικὰ σιῆς ἀνοιξοῦ
τ' ἀνέβασμα πρωτανοιοῦμένα,
νὰ προσκαλοῦνε τὰ πουλιὰ
γιά σπόρο, γιά δροσιὰ,
καὶ σήμερα στοῦ πόλεμου
τὴ μαστοριὰ ἀσκημένα,
ἢ δόξα τους νὰ τυρανῶ
ἐχτροῦς σιὸν κάμπο, σιὰ βουνα.
Αὔριο, ποιά μοῖρα τό 'γραφε
νὰ μαραθοῦν ἀποδιωγμένα,
τὰ χέρια πὸν ζητιάνεψαν
σιτὴν προσφυγιά, σὰ λούλουδα
σ' ἔρμο περβάζι ξεχασμένα ;*

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΣΑΛΩΝΑ

« **Ο**ι κάψες μ' ἔλυσαν, παιδιά,
ζεστός κι ἀποσταμένος ἦπια
τ' ἀθάνατο νερό
τοῦ Παρνασσοῦ σὲ Ζεμενὸ
καὶ πῆγα γὰ πεθάνω.
Στὸ σιρῶμα αὐτὸ πὸν σοῦ ἔλαχε
γύρε, πολύπαθο κορμί,
κι ἄ, λευτεριάς ἀνάσα,
ἐσὺ ἴσυνα πὸν μ' ἔτρεφες
ἐκεῖ σὲ Μεσολόγγι;
Μὰ ἦπια τ' ἀθάνατο νερό
τοῦ Παρνασσοῦ σὲ Ζεμενὸ,
ἀφῆστε με γὰ κοιμηθῶ,
κι ὡς τὴν αὐγὴ θὰ γιάνω.»

Κασομούλης

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ Τ' ΑΝΑΠΛΙ

«Σερνόμασιε σιὸ δρόμο πρὸς τ' Ἀνάπλι,
λείψανα ἐμεῖς τῆς ἔνδοξης φρουρᾶς,
συφοριασμένοι κι ἄρρωστοι, γδουτοί,
κι ἀπὸ τὸ Χάρο ἀκόμα ἀποδιωγμένοι,
κι ἀκολουθοῦσαν οἱ «ἔξω» χωριστά,
θεατὲς τῆς μάχης τοῦ Μεσολογγοῦ
ἀπ' τὸ βουνό, πὸν σὰν ἀγέλη λύκων
τώρα μᾶς εἶχαν πάρει ἀπὸ κοντιά,
κι ἄς ξέραν πὼς μᾶς ἦσαν μισητοί,
τὸ μερικὸ τῆς πληρωμῆς μὴ χάσουν
καὶ τῆς δόξας. Κ' ἦτανε σὰ τὰ σέφραμε
τῆς Ρούμελης τῆ λευτεριά σιτὸς ὤμους,
ἀφήνοντας σιτὸς χωρικούς, σιτὸς δρόμους,
σιτὰ βουνὰ ἐρήμωση κι ἀπελπισιά.»

Κασομούλης

*Ρίξτε λοιπόν μολύβι,
βυθομετρήστε τὰ νερά,
ξετᾶστε πόσο εἶναι βαθὺ
τὸ αἶμα ποὺ ρουφήξαν, κ' ὕστερα
ἀνηφορίστε τὸ Ζυγὸ
ποὺ πύργωσε ἀπὸ κορμιὰ ἡρώων.
Μόνο μὴ ξεγελιέστε.
Ἡ ἀταραξία τῆς λιμνοθάλασσας
εἶναι μιὰ πλάνη, ὡς τὰ βαθειὰ του
ἀκόμα ἀναταράζεται
τὸ Μεσολόγγι, κ' ἡ Λευτεριά
κρέμεται ἀκόμα ἀπὸ ἴνα χέρι
σταυρωμένη. Ποιὸς θὰ βρεθῇ
νὰ τὴν ἀποσταυρώσει ;*

Ὅσῳ ἂν ξεχνᾶμε ἐμεῖς τοὺς νεκροὺς
καμιὰ φορὰ, δὲν μᾶς ξεχνᾶνε ἐκεῖνοι.
Χιλιάδες χρόνια πίσω ἢ ἀρχισπορὰ
τῆς λεβεντιᾶς, ποὺ σὰ μηνύτρα φλόγα
ἀπὸ κορφή σ' ἄλλη κορφή ἱστορίας
πετάγεται νὰ φέρει νικητήριο
τ' ἄγγελμα ἐδῶ, στοῦ πηγαδιοῦ τ' ἀφρόχειλο.
Κι ὡς σκύβω πάνω ἀπ' τὰ νερὰ καθάριο,
σὰν κυκλικὸ δλοκάρπωμα τοῦ ὄνειρου,
τὸ νόημα βγαίνει. Ἦταν ἡ γενιὰ
τοῦ εἰκοσιένα ποὺ ξανασαρκώθηκε
στὸ χίλια ἑννιακόσια σαράντα ἓνα.
Ἡ σπάθα γίνεται σκυτάλη,
τὸ Μεσολόγγι γυρίζει ξανά.

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

ΛΥΡΙΣΜΟΙ	1939
ΛΥΡΙΣΜΟΙ (βιβλίο δεύτερο)	1949
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ ΣΤΗ ΔΥΣΗ	1952
ΕΣΙΓΗΣΕ Ο ΑΥΛΟΣ	1955

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ
ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1958 ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚ
ΔΟΣΕΙΣ "ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ,, ΚΑΙ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΣΕ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑ
ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΑΡΙΘΜΗΜΕΝΑ 1-300

ΑΡΙΘ. 204

